

Missbruk och beroende av alkohol och narkotika

Kunskapsläget för utredningar och insatser inom socialtjänsten

SBU KARTLÄGGER | KARTLÄGGNING AV SYSTEMATISKA ÖVERSIKTER

FEBRUARI 2019 | WWW.SBU.SE/296

Sammanfattning

Denna kartläggning är en av flera kartläggningar som undersöker kunskapsläget för specifika grupper som utreds eller får en insats inom socialtjänsten.

SBU har sedan 2009 ett särskilt regeringsuppdrag att kartlägga var det finns vetenskapliga kunskapsluckor inom vård och omsorg. Rapporttypen SBU Kartlägger är i första hand SBU:s sätt att lyfta var det finns behov av mer forskning. Denna information riktar sig i huvudsak till forskningsaktörer, det vill säga lärosäten och forskningsfinansiärer. SBU Kartlägger utgör alltså inga riktlinjer för hälso- och sjukvård eller socialtjänst och är heller inte avsedd att ersätta eller komplettera Socialstyrelsens nationella riktlinjer.

Syfte

Syftet med denna rapport är att kartlägga det vetenskapliga kunskapsläget utifrån systematiska översikter om utredningar respektive insatser som genomförs eller kan genomföras i eller på uppdrag av kommunal socialtjänstverksamhet för vuxna individer som är beroende av eller missbrukar alkohol eller narkotika, eller för deras anhöriga.

Bakgrund

Missbruk och beroende av alkohol eller narkotika är sammansatta fenomen där många olika faktorer påverkar. Från ett kliniskt perspektiv har det uppmärksamats att personer som missbrukar eller är beroende av alkohol eller narkotika ofta samtidigt har psykiska och psykosociala problem. Utredningar och insatser involverar därför ofta olika professioner för att ge medicinsk såväl som psykologisk och psykosocial bedömning och behandling. Olika utrednings- eller behandlingsinsatser som kan erbjudas är till exempel ASI (Addiction Severity Index), individuella stödsamtal, kognitiv beteendeterapi, gruppterapi, familjebehandling och motiverande samtal. Rekom-

mendationer om vård och stöd vid missbruk och beroende finns i Socialstyrelsens nationella riktlinjer, som riktar sig till både socialtjänsten och hälso- och sjukvården.

Metod

Denna kartläggning utgår från elva domäner (listade i tabellen på nästa sida) och systematiska översikter publicerade inom dessa domäner. Litteratursökningen efter systematiska översikter utfördes under vintern år 2017 i databaserna Academic Search Elite, ASSIA, Campbell library, IBSS, Proquest Sociology (Sociological Abstracts och Social Services Abstracts), PsycInfo, Medline, SocIndex, Social Care Online och Scopus. Efter litteratursökningen relevans- och kvalitetsbedömdes de systematiska översikterna. Utifrån författarnas slutsatser i dem har kunskap och kunskapsluckor dokumenterats områdesvis. Om ingen översikt av medelhög eller hög kvalitet identifierats för en domän redovisas hela domänen som en kunskapslucka. Det kan visserligen finnas primärstudier, men om dessa inte är sammanvägda i en tillförlitlig översikt är det en kunskapslucka enligt SBU:s definition. Kartläggningen inkluderar ingen kvalitetsbedömning av de primärstudier som ingår i de systematiska översikterna.

Huvudresultat

Totalt identifierade SBU 20 systematiska översikter som bedömdes ha hög eller medelhög kvalitet (se Tabell 1). Av dessa berör 17 domänen Psykologiska och psykosociala behandlingsinsatser, varav de flesta rörde allmänna psykosociala insatser följt av motiverande samtal och 12-stegsbehandling. Domänen Stöd, råd och information berörs i 5 översikter. Sammantaget visar översikterna att det finns både vetenskaplig kunskap och vetenskapliga kunskapsluckor inom dessa två domäner. Övriga domäner utgör alla vetenskapliga kunskapsluckor.

Tabell 1 Sammanfattning av huvudresultaten.

Behovsbedömning och screening klient	0	Nej	Ja
Behovsbedömning anhöriga	0	Nej	Ja
Uppföljning av behov, insatser och aktiviteter	0	Nej	Ja
Insatser eller aktiviteter för att öka möjligheten till arbete och sysselsättning	0	Nej	Ja
Boende	0	Nej	Ja
Psykologiska och psykosociala behandlingsinsatser	17	Delvis	Delvis
Stöd, råd och information	5	Delvis	Delvis
Integrerade insatser eller aktiviteter	0	Nej	Ja
Samverkan och informationsöverföring	0	Nej	Ja
Anhörigstöd och familjeorienterat arbete	0	Nej	Ja
Hjälpmedel	0	Nej	Ja

Denna rapport hör till serien SBU Kartlägger. Rapportserien baseras på systematiska litteraturgenomgångar av forskningsartiklar. Rapporten har utarbetats av en grupp sakkunniga inom ämnesområdet. De sakkunniga har bland annat preciserat frågeställningen, bedömt forskningens kvalitet och diskuterat de sammanvägda resultat som framkommit. Frågeställningen belyses ur ett etiskt perspektiv. Rapporten har granskats såväl internt inom SBU som av externa granskare inom området.

Rapport nr 296 (2019) • registrator@sbu.se
 Rapporten kan laddas ner från www.sbu.se/296
 eller beställas via 08-779 96 85 eller sbu@strd.se
 Grafisk produktion: Åsa Isaksson, SBU

Projektgrupp

Sakkunniga

Sam Larsson, Högskolan i Gävle, Stockholms universitet,
 Uppsala universitet
 Patrik Karlsson, Stockholms universitet

SBU

Helena Domeij, projektledare
 Christel Hellberg, projektledare under uppstartsfas
 Gunilla Fahlström, samordnare för kartläggningar
 inom socialtjänsten
 Maja Kärrman Fredriksson, informationsspecialist
 Caroline Jungner, projektadministratör
 Jenny Stenman, projektadministratör
 Maria Ahlberg, projektadministratör

Externa granskare

Bengt Svensson, Malmö universitet
 Agneta Öjehagen, Lunds universitet (fd)